

MỐI QUAN HỆ GIỮA CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC Ở NHÀ TRƯỜNG VÀ Ở GIA ĐÌNH TRONG VIỆC GIÁO DỤC TRẺ MẦM NON

• PGS. TS. TRẦN THỊ BÍCH TRÀ

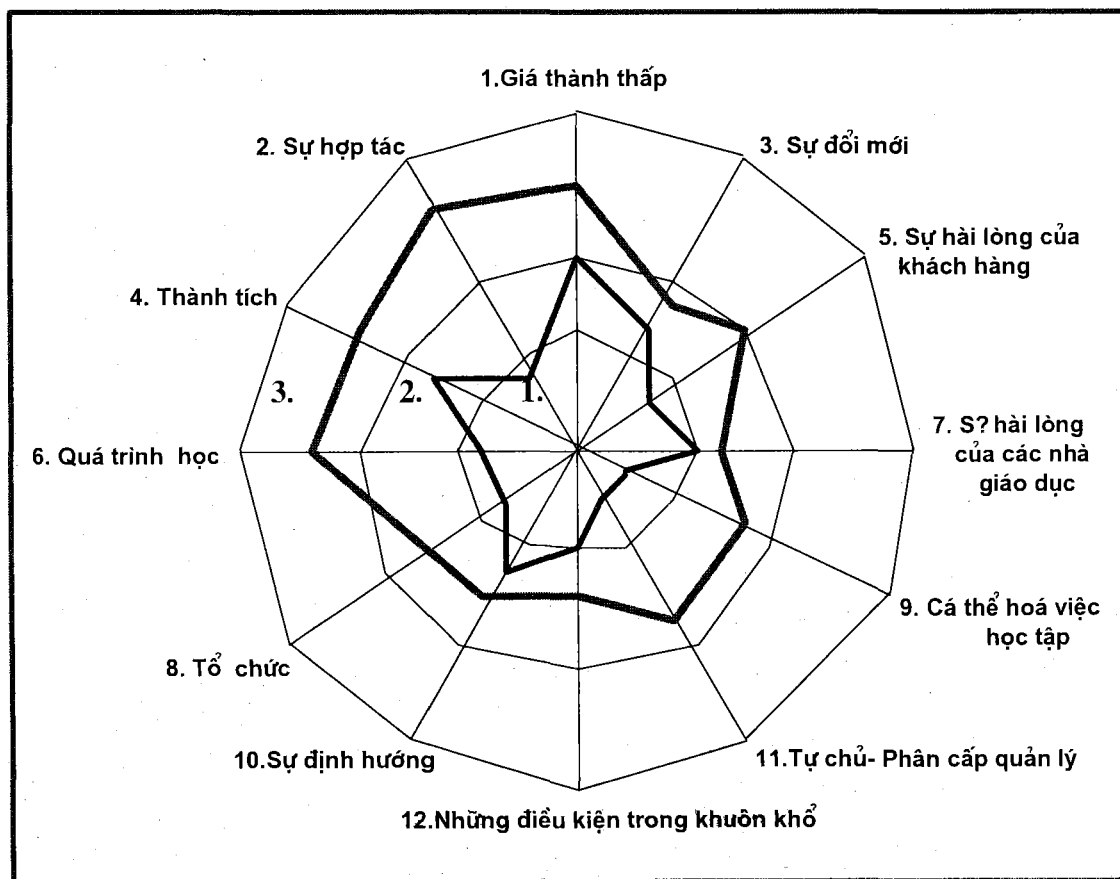
Viện Khoa học Giáo dục Việt nam

1. Chất lượng giáo dục

Giáo dục gắn liền sự tồn tại, phát triển của xã hội. Trong một ý nghĩa nhất định, mục tiêu của giáo dục tập trung vào những yêu cầu, đòi hỏi mà xã hội đặt ra, hướng tới những giá trị xã hội tích cực cần đạt được ở đối tượng giáo dục - người học - nhằm nhận thức và cải tạo thế giới một cách tích cực, khoa học không chỉ trong hiện tại mà cả trong tương lai. Theo hướng đó, giáo

dục là một quá trình hình thành và phát triển nhiều mặt của cá nhân trong sự tác động qua lại giữa bản thân và môi trường để hình thành và phát triển nhân cách, mở rộng những khả năng văn hóa, xã hội, những kinh nghiệm sống của cá nhân ... Như vậy, nội hàm của giáo dục và theo đó là chất lượng giáo dục gắn với những nội dung xác định luôn là tâm điểm được quan tâm nghiên cứu.

Hình 1: Các nội dung chất lượng giáo dục được phân loại theo mức độ ý nghĩa
(T.Leuders.2001)

Ý nghĩa hiện tại:

Ý nghĩa tương lai:

Với những quan niệm về chất lượng khác nhau, có thể có những nội dung khác nhau liên quan chất lượng giáo dục. Chất lượng có thể gắn với sự phù hợp với những yêu cầu, đòi hỏi được xã hội đặt ra; thể hiện sự thống nhất giữa trạng thái hiện tại và trạng thái mong muốn; liên quan đến mức độ đạt được những tiêu chí xác định... Tổng hợp nhiều quan niệm khác nhau về chất lượng giáo dục, T. Leuders đã thể hiện sự phong phú về nội dung chất lượng giáo dục được phân loại theo mức độ ý nghĩa gắn liền với thời gian qua hình 1.

Hình 1 cho thấy, chất lượng giáo dục có thể hàm chứa trong đó nhiều nội dung cần được quan tâm cùng một lúc, như: giá thành thấp, sự hợp tác, sự đổi mới, thành tích, sự hài lòng của khách hàng (người học, phụ huynh, xã hội), các quá trình học tập, sự hài lòng của các nhà giáo dục, công tác tổ chức, cá thể hoá việc học tập, sự định hướng, vấn đề tự chủ - phân cấp quản lí và những điều kiện trong khuôn khổ giáo dục có liên quan. Đồng thời, hình trên cũng cho thấy mối quan hệ giữa các cặp nội dung có liên quan đặc biệt chặt chẽ với nhau, ví dụ giữa giá thành thấp và những điều kiện trong khuôn khổ; sự hợp tác và tự chủ - phân cấp quản lí hay sự đổi mới và sự định hướng... Ngoài ra, các lớp (1; 2 và 3) cũng chỉ ra sự khác nhau giữa trạng thái hiện tại và tương lai về các mức độ cần đạt được đối với mỗi nội dung trong chất lượng đã nêu, ví dụ ở giai đoạn hiện nay: giá thành thấp, thành tích và sự định hướng (ở lớp thứ 2; trong đó giá thành thấp được đòi hỏi ở mức cao nhất) được đòi hỏi ở mức độ cao hơn các nội dung khác (chỉ ở lớp thứ nhất), song trong tương lai toàn bộ các nội dung đều đòi hỏi phải đạt được ở mức độ cao hơn (lớp thứ 2 và 3), trong đó nội dung liên quan giá thành thấp, sự hợp tác, thành tích và các quá trình học tập được đòi hỏi ở mức độ cao nhất (lớp thứ 3).

Từ những phân tích trên có thể rút ra một số điểm sau:

- Chất lượng không phải là bất biến. Sự nâng cao về chất lượng luôn là vấn đề mang tính thời sự ở mọi góc độ nội hàm có liên quan.

- Nội hàm của chất lượng luôn mang tính đa dạng, nhiều nội dung phong phú khác nhau. Tùy vào đặc điểm đối tượng chủ thể liên quan trong từng bối cảnh cụ thể khác nhau, những nội dung thứ bậc ưu tiên trong cấu trúc tổng thể của chất

lượng có thể khác nhau song giữa những nội dung của chất lượng luôn có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, ảnh hưởng qua lại lẫn nhau.

- Chất lượng giáo dục chịu ảnh hưởng đồng bộ của nhiều yếu tố, của sự phối hợp, tác động qua lại giữa hệ thống tác động vĩ mô - vi mô trong hệ thống giáo dục cũng như giữa hệ thống giáo dục và các hệ thống chính trị - kinh tế, văn hóa - xã hội có liên quan.

- Chất lượng giáo dục đặc biệt chú trọng tới sự phát triển nhân cách toàn diện của người học, đồng thời đặc biệt quan tâm tới sự liên quan, gắn bó chặt chẽ giữa sự phát triển cá nhân của người học ở thời điểm hiện tại với xu hướng tương lai phát triển nhân cách của cá nhân sau này.

- Giữa chất lượng hiện tại và tương lai hướng tới luôn theo sự vận động vươn lên theo chiều hướng tích cực, cải thiện, nâng cao.

- Chất lượng giáo dục luôn được đặt trên nền của mối quan hệ chặt chẽ, ảnh hưởng qua lại biện chứng giữa sự tác động của gia đình - nhà trường - xã hội, trong đó, gia đình - hạt nhân xã hội - đóng một vai trò nền tảng.

2. Giáo dục trẻ độ tuổi mầm non

Quá trình giáo dục - phát triển trẻ mầm non được thể hiện thông qua những đặc điểm và điều kiện - yêu cầu cơ bản sau:

- Sự phát triển của trẻ được hiểu như quá trình tác động qua lại giữa trẻ và môi trường diễn ra trên nền giao tiếp.

- Sự phát triển ở trẻ được mô tả như quá trình hoạt động chuyển hóa: trẻ tham gia vào quá trình xã hội hóa với những đặc điểm cá nhân, cảm nhận về môi trường và "trả lời" tác động môi trường. *Phát triển* được hiểu theo quan điểm hoạt động chuyển hóa này tạo khả năng hiểu biết tốt hơn toàn bộ những yêu cầu, điều kiện cần thiết đối với sự phát triển thể chất, trí tuệ, tình cảm, xã hội của trẻ cũng như những yếu tố có thể ảnh hưởng bất lợi, những cản trở đối với sự phát triển và giáo dục trẻ.

- Giáo dục trẻ mầm non có thể được hiểu như quá trình *cùng kiến tạo*, thông qua giao tiếp mà ở đó trẻ và người lớn cùng tham gia. Khi trẻ và những người có quan hệ gần gũi đầu tiên với trẻ có mối quan hệ tốt đẹp, người lớn hiểu được nhu cầu, hứng thú, khả năng... của trẻ và đáp lại một cách phù hợp sẽ tạo khả năng thúc đẩy sự phát triển tiềm năng của trẻ, hình thành bước đầu ở trẻ những khả năng về nhận thức, ngôn

ngữ, tình cảm và xã hội.

- Môi trường đa dạng xung quanh – môi trường văn hóa, vật chất và xã hội - thúc đẩy trẻ khám phá, tạo điều kiện cho trẻ có cơ hội được phát triển. Theo Montada (2002), trong khi tiếp xúc với thế giới, trẻ luôn sống với những mâu thuẫn giữa khả năng nhận thức còn hạn chế của bản thân với những điều mà trẻ mong muốn được hiểu, được giải thích. Quá trình giáo dục đặc biệt có giá trị ở đây vì việc trao đổi, tác động qua lại giữa hai phía không chỉ giúp trẻ hiểu mà còn nuôi dưỡng, phát triển ở trẻ khả năng nhận ra, tìm tòi, khám phá thế giới, từng bước cảm nhận được ý nghĩa của thế giới xã hội và thế giới vật chất xung quanh.

- Những công trình nghiên cứu gần đây về quá trình giáo dục trẻ mầm non cho thấy sự phát triển của trẻ trong giai đoạn này chịu ảnh hưởng đồng thời của hai mặt tác động qua lại lẫn nhau: về mặt chủ thể, sự phát triển của trẻ trong giai đoạn này được bộc lộ rõ rệt khi trẻ tham gia vào các mối quan hệ, trẻ học và tiếp thu, tích lũy bước đầu những kinh nghiệm, nhận thức môi trường sống xung quanh ...; về mặt khách quan, sự thụ động của trẻ trong giai đoạn này cũng được thể hiện rõ nét nhất: từng phương diện trong quá trình giáo dục – phát triển của trẻ đều phụ thuộc vào môi trường cuộc sống gắn liền với những người có quan hệ gần gũi đầu tiên đối với trẻ.

- Gia đình là nơi quan trọng nhất, đặt nền móng cho sự bắt đầu quá trình giáo dục đối với trẻ. Gia đình không chỉ là "chiếc nôi" chăm sóc - nuôi dưỡng đầu tiên và quan trọng nhất đối với trẻ từ khi sinh ra và gắn liền sự trưởng thành, phát triển của cá nhân mà còn là môi trường cuộc sống diễn ra những quá trình giáo dục đầu tiên và có ý nghĩa định hướng cơ bản nhất tới sự hình thành và phát triển nhân cách sau này của trẻ. Do đó, ở mức độ nhất định, gia đình phải được thúc đẩy, tạo điều kiện để hiểu biết về những đặc điểm tâm - sinh lý cơ bản của trẻ qua từng giai đoạn tuổi, nhận ra những nét đặc thù mang tính cá biệt của trẻ ... để từ đó có những biện pháp giáo dục mang tính thúc đẩy, phù hợp sự phát triển của trẻ.

- Kết quả của những công trình nghiên cứu về lý luận, những nghiên cứu điều tra về quá trình giáo dục – phát triển ở trẻ cũng như những yêu cầu xã hội đặt ra cho thấy, bên cạnh môi trường giáo dục của gia đình, trẻ cũng cần có những cơ hội giáo dục được bổ sung, mở rộng từ môi

trường xã hội và nhà trường. Sự hiểu biết về điều kiện phát triển của trẻ, những yêu cầu cần đặt ra cũng như những yếu tố bất lợi ảnh hưởng đến sự phát triển này đòi hỏi một sự giao thoa và phối hợp trách nhiệm chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường và xã hội theo mục đích giáo dục được thống nhất cũng như sự khuyến khích, thúc đẩy, tạo điều kiện để có sự đồng thuận tích cực giữa các hướng trong quá trình giáo dục trẻ.

3. Ảnh hưởng qua lại giữa chất lượng giáo dục ở trường mầm non và ở gia đình trong việc giáo dục trẻ mầm non

3.1. Chất lượng giáo dục ở trường mầm non

Theo W. Tietze (2001), chất lượng giáo dục ở trường mầm non gắn liền với việc thúc đẩy sự phát triển lành mạnh về thể chất, tình cảm, xã hội và trí tuệ của trẻ trong hiện tại và tương lai đồng thời nâng cao hiệu quả việc chăm sóc - giáo dục trẻ của gia đình. Chất lượng thể hiện chất lượng toàn diện chung của trường, do đó, chất lượng này không chỉ chú ý tới những yếu tố trong phạm vi nhà trường mà còn quan tâm tới mối quan hệ chặt chẽ giữa nhà trường - gia đình - xã hội đồng thời còn phản ánh cả xu hướng vận động phát triển của trẻ trong tương lai. Theo đó, chất lượng giáo dục ở trường mầm non bao gồm:

- *Chất lượng định hướng giáo dục:* Hướng tới hình ảnh về đứa trẻ cần đạt được liên quan tới quan niệm về sự phát triển của trẻ, về mục đích giáo dục, biện pháp giáo dục, nhiệm vụ của gia đình và nhà trường cũng như những điều kiện trong phạm vi nhất định có liên quan tới giáo dục trẻ.

- *Chất lượng cấu trúc giáo dục:* gắn chủ yếu với:

+ Những điều kiện về mặt cơ sở vật chất liên quan thực tiễn công tác giáo dục trẻ và được quy định một cách cụ thể như đồ dùng dạy học, đồ rộng của lớp, số m²/ trẻ ...

+ Những đặc điểm về đội ngũ giáo viên như trình độ đào tạo, việc chuẩn bị giáo án...

+ Một số đặc điểm về mặt xã hội của lớp học như độ tuổi của trẻ trong lớp, số trẻ/ lớp, tỉ lệ giáo viên/ trẻ ...

- *Chất lượng quá trình giáo dục:* Liên quan tới các hoạt động giáo dục trẻ diễn ra trong lớp trên nền giao tiếp giữa cô và trẻ và giữa trẻ với nhau.

3.2. Chất lượng giáo dục trẻ độ tuổi mầm non ở gia đình

Hướng tới sự phát triển toàn diện của trẻ, đòi

hỏi chất lượng giáo dục phải đồng bộ, thống nhất giữa nhà trường và gia đình, xã hội. Do đó, phù hợp với quan niệm trên của W. Tietze về chất lượng giáo dục ở trường mẫu giáo, có thể hiểu chất lượng giáo dục trẻ độ tuổi mầm non ở gia đình gắn liền với việc thúc đẩy sự phát triển lành mạnh về thể chất, tinh cảm, xã hội và trí tuệ của trẻ trong hiện tại và tương lai đồng thời nâng cao

hiệu quả việc chăm sóc - giáo dục trẻ của gia đình trong sự liên kết chặt chẽ giữa gia đình- nhà trường- xã hội.

Ba mặt chất lượng trên trong phạm vi nhà trường và gia đình về bản chất đều cần phải được thống nhất với nhau. Tuy nhiên, mặc dù cùng hướng tới mục tiêu chung về giáo dục trẻ song vì diễn ra ở hai môi trường khác nhau nên giữa chất

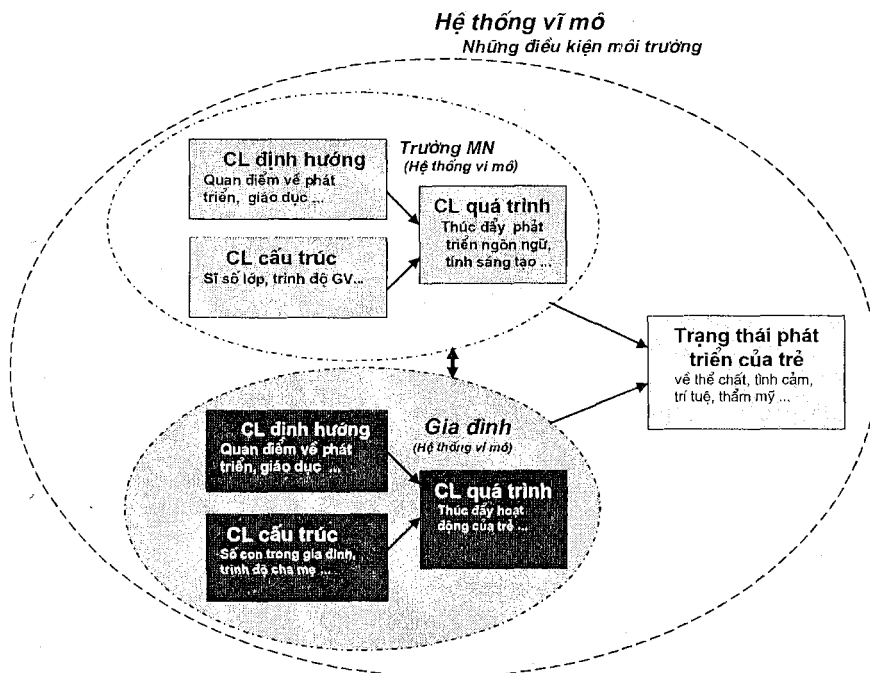
Bảng: Chất lượng giáo dục trẻ mầm non ở nhà trường và gia đình

Chất lượng giáo dục mầm non		- Mục tiêu của giáo dục mầm non “giúp trẻ em phát triển về thể chất, tinh cảm, trí tuệ, thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ em vào lớp 1” - Nâng cao hiệu quả việc chăm sóc - giáo dục trẻ của gia đình	
		Chất lượng giáo dục trẻ ở trường mầm non	Chất lượng giáo dục trẻ ở gia đình
NỘI DUNG	Chất lượng định hướng giáo dục	Hình ảnh về trẻ cần đạt được liên quan tới quan điểm về sự phát triển của trẻ thể hiện cơ bản qua: - Mục tiêu giáo dục - Nội dung giáo dục - Phương pháp giáo dục - Phương tiện giáo dục - Niềm tin và thái độ - Sự kết hợp cùng gia đình	Hình ảnh về trẻ cần đạt được liên quan tới quan điểm về sự phát triển của trẻ thể hiện cơ bản qua: - Mục tiêu giáo dục - Nội dung giáo dục - Phương pháp giáo dục - Phương tiện giáo dục - Niềm tin và thái độ - Sự kết hợp cùng nhà trường
	Chất lượng cấu trúc giáo dục	- Điều kiện về cơ sở vật chất, trang thiết bị ... - Điều kiện phòng học: diện tích, số m²/ trẻ; độ sáng của lớp ... - Trình độ của đội ngũ lãnh đạo, giáo viên ? - Trình độ nghiệp vụ sư phạm - Đặc điểm xã hội của lớp: số trẻ/ lớp, độ tuổi của trẻ trong lớp, tỉ lệ giáo viên/ trẻ - Không khí lớp học	- Điều kiện về cơ sở vật chất, trang thiết bị ... - Điều kiện nhà ở: diện tích, phòng riêng cho trẻ? số m² dành riêng cho trẻ? độ sáng của phòng? ... - Trình độ đào tạo của cha mẹ, thành viên gia đình ? - Kiến thức về khoa học giáo dục trẻ - Đặc điểm xã hội của gia đình: số con, độ tuổi các con, số thành viên gia đình - Không khí gia đình
	Chất lượng quá trình giáo dục	Hiện thực hoá quá trình giáo dục thông qua hoạt động của trẻ diễn ra trên nền giao tiếp giữa giáo viên - trẻ, giữa trẻ với nhau hướng tới mục tiêu giáo dục, thể hiện qua: - Nội dung giáo dục - Phương pháp giáo dục - Phương tiện giáo dục - Sự kết hợp cùng gia đình - Kiểm tra - đánh giá sự phát triển của trẻ	Hiện thực hoá quá trình giáo dục thông qua hoạt động của trẻ diễn ra trên nền giao tiếp giữa các thành viên gia đình - trẻ hướng tới mục tiêu giáo dục, thể hiện qua: - Nội dung giáo dục - Phương pháp giáo dục - Phương tiện giáo dục - Sự kết hợp cùng nhà trường - Kiểm tra - đánh giá sự phát triển của trẻ

lượng giáo dục trẻ mầm non ở trường và ở gia đình có những điểm tương ứng khác nhau (xem bảng trang 43)

3.3. Ảnh hưởng tác động qua lại giữa chất lượng giáo dục ở trường mầm non và gia đình tới sự phát triển của trẻ

Hình 2. Ảnh hưởng của chất lượng (CL) giáo dục ở trường mầm non và ở gia đình đối với sự phát triển của trẻ (Phỏng theo W.Tietze 811; 4)

Ba mặt chất lượng định hướng, chất lượng cấu trúc và chất lượng quá trình giáo dục ở trường và ở gia đình cũng như mối quan hệ giữa chúng đối với sự phát triển của trẻ được thể hiện qua hình 2.

Hình 2 cho thấy những tương đồng về các mặt nội dung chất lượng cũng như ảnh hưởng tác động qua lại giữa chất lượng giáo dục ở trường mầm non và ở gia đình tới sự phát triển của trẻ. Trẻ sẽ có khả năng được phát triển tốt khi mối quan hệ này được đồng thuận, bổ trợ, thúc đẩy lẫn nhau. Đồng thời qua đó cũng cho thấy, bên cạnh mối quan hệ, tác động ảnh hưởng qua lại giữa chất lượng giáo dục mầm non ở trường và gia đình, các điều kiện của hệ thống vĩ mô như hệ thống chính trị - kinh tế, văn hoá - xã hội của mỗi quốc gia đều có ảnh hưởng đặc biệt quan trọng tới chất lượng các hệ thống vi mô trong quá trình giáo dục trẻ mầm non.

TÀI LIỆU THAM KHẢO CHÍNH

1. Fried, L. & Roux, S. (2006). *Paedagogik der fruehen Kindheit*. Beltz Verlag, Weinheim und Basel
2. Leuders, T. (2001). *Qualitaet im Mathematikunterricht der Sekundarstufe I und II*. Cornelsen Verlag Scriptor &

Co.KG, Berlin

3. Quốc hội nước cộng hoà XHCN Việt Nam (2005). *Luật Giáo dục*. NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Tietze, W. (2001). *Entwicklungsfoerdernde Bedingungen in Familie und Kindergarten*. In: Schlippe, A.v., Loesche, G. & Hawellek, C. (Hg.). *Fruehkindliche Lebenswelten und Beziehungsberatung*. Beltz Verlag, Weinheim, Basel, Berlin.
5. Lê Thị Ánh Tuyết (3.2004). *Kinh nghiệm nâng cao chất lượng giáo dục mầm non ở Việt Nam*. Tạp chí Phát triển Giáo dục

SUMMARY

The article presents the issue of education quality in general and preschool education quality in particular. The author analyses the interaction between education quality in school and at home in educating the children and concludes that children will be best developed when this interaction is coherent, supporting each other.